

PREZBITER - NAVJESTITELJ EVANĐELJA U DEMOKRATSKOM DRUŠTVU

Marin SRAKIĆ, Đakovo

Sažetak

Demokratsko društvo nameće danas i svećenicima nove pastoralne izazove. Stoga, ako želimo ostati vjerni temeljnoj svećeničkoj zadaći – naviještati evanđelje – potrebno je pronaći nove načine pastoralnog djelovanja i prigode za naviještanje Božje Riječi. Pri tome važno je uočiti prednosti koje pruža demokratsko društvo, kao npr. priznanje i poštivanje dostojanstva i slobode ljudske osobe te zahtjev za sve većom potrebom zrelosti i odgovornosti građana, ali i njegove nedostatke, kao npr. »granice zakona većine«, pluralizam mišljenja koji pogoduje donošenju permisivnih zakona, subjektivizmu i zloupotrebi slobode. U takvoj situaciji svećenici su pozvani i danas naviještati Krista raspetoga, ali sa snažnim osjećajem crkvenosti i zajedništva. Osim toga, danas je nužno ići ljudima u susret, osobito rubnim kršćanima, te, kada je potrebno, biti i savjest društva. Proročka homilija, župna kateheza, pastirska pisma, pastoralni sastanci, tribine, akademije, školski vjeronauk, vjerska pouka u predškolskim ustanovama, sredstva društvenog priopćavanja – samo su neka od sredstava koja nam stoje na raspolaganju. Međutim, čitanje Svetog pisma i crkvenih dokumenta, a osobito sakrament pomirenja i osobno svjedočanstvo vjere, uvijek ostaju nezamjenjiva sredstva naviještanja Božje Riječi.

***Ključne riječi:** svećenik, navještaj evanđelja, demokratsko društvo, pastoral, sakramenti, proročka homilija, kateheza, vjeronauk.*

Uvod: »Propovijedajte evanđelje svemu stvorenju«

Odlazeći s ovog svijeta Isus je apostolima, njihovim nasljednicima i svima u Crkvi naredio: »Podite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju« (Mk 16,15).¹ On nije rekao u kakvim će okolnostima i u kojim društvenim sustavima propovijedati evanđelje, nego jednostavno: »Podite!«

¹ Usp. A. GEMMA, *Ritiri sacerdotali*, Temi di predicazione, Edizione Domenicana Italiana, Napoli, 1989, str. 19.

Djela apostolska nas izvještavaju da su *apostoli i prva kršćanska zajednica* od prvih dana ozbiljno shvatili tu zapovijed. Brojna su mjesta u kojima se to ističe. A kad su im zaprijetili smrću ako budu propovijedali, apostoli su hrabro odgovorili: »*Mi doista ne možemo ne govoriti što vidjesmo i čusmo*« (Dj 4,20). Kad je pri organiziranju zajednice koja se množila došla u opasnost vjernost toj prvoj zadaći, apostoli su predložili da se izaberu i postave prvi đakoni, uz primjedbu: »*Nije pravo da mi napustimo riječ Božju da bismo služili kod stolova... Njih ćemo postaviti nad ovom službom, a mi ćemo se posvetiti molitvi i posluživanju Riječi*« (Dj 6,2-4).

Slično je postupio apostol Pavao. Štoviše, iz njegovih poslanica mogli bismo sastaviti cjeloviti pravilnik *službe Riječi*. Apostol iznosi da je prema Isusovoj zamisli apsolutno nužno propovijedati: *Ali kako da prizovu onoga u koga ne povjerovaše? A kako da povjeruju u onoga koga nisu čuli? Kako pak da čuju bez propovjednika?* (Rim 10,14, sl.). A o sebi veli: *Jao meni ako evanđelja ne navješćujem* (1 Kor 9,16); *jer ne posla me Krist krstiti, nego navješćivati evanđelje* (1 Kor 1,17). Pavlovo propovijedanje je *bez mudrih riječi*, ono se oslanja na snagu Krista i vazmeno otajstvo: *Mi propovijedamo Krista raspetoga...* (1 Kor 1,23). Apostol je u tome obično, slabo sredstvo, a snagu sadrži sama naviještena Riječ koja spašava. *Ja sam zasadio, Apolon je zalio, a Bog je onaj koji daje da raste* (1 Kor 3,7). Ipak, on osjeća da je njegovo djelo nezamjenjivo i on se, kao poučljivo sredstvo, daje u ruke Boga koji spašava, zato iskreno priznaje: *Mi smo suradnici Božji* (1 Kor 3,9).

Doista, u Crkvi smo svi, u prvom redu biskupi i prezbiteri, pozvani naviještati Radosnu vijest Isusa Krista, priopćiti je sve potpunije vjernicima (usp. Kol 3,16), omogućiti da za nju saznaju nevjernici (usp. 1 Pt 3,15). Nema kršćanina koji bi se mogao izuzeti od te zadaće koja slijedi iz samog sakramenta krštenja i potvrde i koju potiče sam Duh Sveti. Treba odmah reći da evangelizacija nije rezervirana samo nekoj kategoriji članova Crkve. Ipak, biskupi su prvi njezini protagonisti i predvoditelji za cijelu kršćansku zajednicu. U tom djelu uz njih su prezbiteri i u nekoj mjeri đakoni, prema normama i praksi Crkve, bilo u starim vremenima, bilo u našem vremenu »nove evangelizacije«. ²

1. Naviještanje evanđelja – prva zadaća prezbitera

Naviještanje evanđelja prva je zadaća prezbitera,³ jer je temelj kršćanskog osobnog i zajedničkog života vjere koju potiče Božja Riječ i koja se hrani tom Riječju. A jao apostolu, svećeniku, koji ne bi pružio tu suradnju, koji ne bi pružio

² Usp. IVAN PAVAO II., *Catechesi sul Credo*, sv. IV, Libreria Editrice vaticana, Città del Vaticano, 1996, str. 262.

³ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Lumen gentium*, dogmatska konstitucija o Crkvi, br. 28, u: *ISTI, Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980, str. 135-139; *Katekizam Katoličke Crkve*, HBK-Glas Koncila, Zagreb, 1992, br. 1564; *Zakonik kanonskoga prava*, Glas Koncila, Zagreb, 1988, kan. 757.

takvo služenje. Zato kardinal Giacomo Biffi piše: »Sva vitalnost naše Crkve, napose njezino oduševljeno navješćivanje Evanđelja, ovisi u velikoj mjeri o jednom uvjetu: samo ako apostolsku službu biskupa pomogne podrži i općenito uprisutni dovoljan broj dobrih prezbitara, možemo vedro gledati u budućnost našega naroda. To je nenadomjestiv uvjet nauma spasenja što ga je Gospodin za nas zamislio, i njega ne može nadomjestiti nikakva druga stvarnost.«⁴

Svi službeni dokumenti Crkve ističu tu zadaću prezbitara, a *Presbyterorum ordinis - Dekret o službi i životu prezbitara* izričito kaže: »Prezbitari dakle duguju da sa svima dijele istinu Evanđelja koju u Gospodinu posjeduju. Bilo dakle da pogane, svojim primjernim životom među njima, navode da slave Boga, bilo da onima koji ne vjeruju otvorenim propovijedanjem naviještaju otajstvo Krista, bilo da predaju kršćansku katehezu ili tumače nauku Crkve, bilo da nastoje probleme svoga vremena tumačiti u Kristovu svjetlu, uvijek moraju naučavati ne svoju mudrost nego riječ Božju i sve uporno pozivati na obraćenje i svetost. Svećeničko propovijedanje – koje je u današnjim prilikama vrlo često izvanredno teško – da bi lakše pokrenulo srce i duh slušatelja, ne smije izlagati riječ Božju samo općenito i apstraktno nego vječnu istinu Evanđelja mora primjenjivati na konkretne životne prilike.«⁵

2. Naviještanje evanđelja u demokratskom društvu

Propovijedaj riječ u zgodno i nezgodno vrijeme, piše sv. Pavao svom učeniku Timoteju. Dakle, može biti zgodno i nezgodno vrijeme za navještaj, ali zadaća ostaje... Mi živimo u demokratskom društvu i u njemu, ovakvom kakvo je, pozvani smo naviještati evanđelje.⁶ Winston Churchill je rekao: *Demokracija je najlošiji politički sustav, ali boljeg nema*. Sveti Toma će to još jasnije reći: »Demokracija je tiranija većine.« Neosporna je činjenica da je demokratsko uređenje najbolje i najpogodnije političko ozračje u kojem država i Crkva mogu uz potrebnu suradnju ostvariti svoje ciljeve. Demokracija je jedini oblik vlasti koji odgovara težnjama otvorenog, tj. ne apsolutističkog i totalitarnog društva.⁷

⁴ G. BIFFI, »*Guai a me...*«, *Riflessione e proposte per una nuova evangelizzazione*, Nota pastorale br. 55, EDB, Bologna, 1992.

⁵ DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Presbyterorum ordinis* (dalje PO), br. 4, u: ISTI, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980, str. 569.

⁶ Naslov ovog predavanja je "Prezbitar navjestitelj evanđelja u demokratskom društvu". Posebno predavanje trebalo bi posvetiti pitanju "evangelizacije demokratskog društva" odnosno "evangelizacije demokracije". Naime, mnoge su vrednote u demokratskom društvu dobile nove sadržaje koji su teško spojivi s kršćanskim vrednotama. O tome su održani svjetski znanstveni skupovi napose pod pokroviteljstvom Savjeta biskupskih konferencija Europe (CCEE) i Konferencije Crkava Europe (KEK). Usp. A. GIORDANO (ur.), *Religione fatto privato e realtà pubblica*, La Chicsa nella società pluralista, EDB, Bologna, 1997. Isto tako i pitanje "evangelizacije kulture" zavređuje posebnu pozornost.

⁷ Usp. R. SPIAZZI, *Temi e problemi di teologia politica*, Ed. Vivere in Roma, Roma, 1988, passim.

No, da se demokracija ostvari, nije dovoljna samo vladavina većine koju je narod zakonito izabrao, jer se i ona može izroditi u »diktaturu većine«.⁸

Koliko god je demokracija najbolji oblik vlasti, toliko nam povijest svjedoči da je demokracija u svim svojim povijesnim ostvarenjima imala nedostataka i nedorečenosti i s obzirom na sudjelovanje u vlasti i s obzirom na ravnopravnu raspodjelu dobara. Zbog brojnih diskriminacija i nepravdi u mnogim takozvanim demokratskim zemljama svijeta postoji više formalna negoli stvarna demokracija. U novije doba demokracija se želi realizirati primjerenije tako da doista uspije postati vlast naroda, od naroda, za narod. Međutim, neki elementi demokracije olakšavaju, a neki otežavaju navještaj evanđelja.⁹

Priznanje i poštivanje dostojanstva i slobode ljudske osobe u demokratskom društvu olakšava navještaj evanđelja. Naime, u takvom društvu građani ne prihvaćaju pasivno državne zakone, nego aktivno sudjeluju u njihovom donošenju, ili preko svojih predstavnika ili neposredno plebiscitom i referendumom. Građani aktivno suodlučuju i o općem dobru društva. U takvom ozračju opuštenosti lakše je naviještati istinu evanđelja koja se nameće svojom nutarnjom snagom a ne snagom moralne ili fizičke prisile.

Da demokracija bude doista učinkovita, *traži se zrelost i inteligencija* kako građana i tako i nositelja vlasti, zatim ispravna upotreba slobode, poznavanje problema te poštenje i smisao za kritiku. U doista zreloj demokraciji zakoni se donose u skladu s naravnim zakonom i odraz su vječnog Božjeg zakona. Naprotiv, ako se zakoni donose bez poštivanja naravnog ili Božjeg zakona, demokracija se pretvara u anarhiju koja se okreće protiv samoga čovjeka.¹⁰ Jedan od temeljnih zakona demokratskog društva je »zakon većine« No, može biti velika napast da se u ime »zakona većine« - koji je na političkom području osnovni zakon – donose i zakonske odredbe koje se protive moralnom redu. Prema tome, ne znači da je ono što određuje većina automatski i moralno dobro. *Kriterij većine ima relativnu vrijednost* i ograničen je na određena područja i na neke uvjete, a nije apsolutno i univerzalno uporište etičnosti ili istinitosti. Narod ima pravo sebi nametnuti neku odredbu koja regulira zajednički život i vodi brigu o kolektivnom dobru. Mjerodavni organi proglašavaju zakone koji naređuju da se nešto mora ili da se nešto ne smije činiti, a neki da se nešto jednostavno smije učiniti. Svi ti zakoni vežu, i u savjest, u onoj mjeri u kojoj su povezani s naravnim pravom i s božanskim zakonom i ukoliko su ti zakoni primjena naravnog prava i božanskog zakona na određene situacije. Zadnji

⁸ Usp. B. MONDIN, *Dizionario enciclopedico di filosofia, teologia e morale*, Massimo, Milano, str. 196-198.

⁹ Usp. Compiti pastorali della Chiesa nel collaborare alla configurazione della società, u: CONSIGLIO DELLE CONFERENZE EPISCOPALI D'EUROPA (CCEE), *Religione fatto privato e realtà pubblica*, IX Simposio dei vescovi europei, a cura di Aldo Giordano, EDB, Bologna, 1997, str. 112.

¹⁰ Usp. IVAN PAVAO II., *Centesimus annus*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991, br. 46.

korijen njihove moralnosti nije u autoritetu naroda i njegovih predstavnika, nego u snazi naravnog i božanskog zakona. Poneseni idejom demokracije neki i u Crkvi proglašavaju načelo: »Što se tiče svih, trebaju razmotriti i odobriti svi.«¹¹

Istina, u jednom demokratskom društvu mišljenje većine mora biti kriterij za donošenje nekih zakonskih odredaba. No *kad su u pitanju apsolutne vrednote i principi*, nema pozivanja na većinu. Istina ne dolazi od većine nego »iz visine«. Svi su dužni prihvatiti vrednote koje su izvan političke igre glasovanja. Ne može se nekom parlamentu ili referendumu naroda staviti na glasovanje jesu li ubojstvo ili krađa, rastava ili preljub, dopušteni ili nisu. Kad se zaniječū temeljna moralna načela, u javnoj upravi javljaju se pokvarenost, komercijalne prijekave, zloupotreba vlasti.¹²

I *zloupotreba slobode* može otežavati naviještanje evandolja. Neki toliko ističū slobodu da u ime slobode guše vlast, npr. mediji u ime demokracije otkrivaju tajne bez ikakvog kriterija, na štetu pojedinaca i društva. Često je teško uočiti razliku između istine i praznih zlonamjernih podmetanja i kleveta. Mnoga demokratska društva su obezglavljena zbog »slobode tiska« koji nemilosrdno terorizira javnost bez ikakve odgovornosti. Demokracija, stoga, često pogoduje *subjektivizmu* koji čovjeka pretvara u individualca uvjerenog da smije od »religioznih ponuda« svih vrsta izabrati ono što mu više odgovara, kao da se nalazi u kakvom »supermarketu«. Konačno, u demokraciji je katkada prisutno religiozno neznanje koje zabrinjava jer se širi kao naftna mrlja, a pogoduje širenju sekti i novih religioznih pokreta koji su nevidljiva zamka mnogim kršćanima.¹³ Braneći i jamčeći *pluralizam mišljenja*, demokracija pogoduje *relativizmu*. Sad nismo samo mi na katolici na misionarskoj sceni naših prostora. Po gradovima i selima nastupaju Jehovini svjedoci, »Sai Babe«, učenici Hari Krišne, »sljedbenici velečasnog Moona«, sotonisti i sl. i nude svoja rješenja spasenja.

Kad Crkva djeluje u političkoj diktaturi ili apsolutizmu, vjernici često imaju osim nutarnjeg osobnog vjerskog uvjerenja i *vanjsku motivaciju*, pa se u ime »svetog prkosa« suprotstavljaju diktatoru, prisilama protivnika vjere i sl. U demokraciji najčešće toga nema. Tada pojedinci i zajednice moraju imati snažnu nutarnju motivaciju prihvaćanja evandolja i evandeoske istine koja se ne nameće nego predlaže. Prisjetimo se većeg broja djece i mladih u crkvi za vrijeme komunizma. Poznato je da su mnogi mladi u ime spomenutog prkosa pohađali vjeronauk i išli na misu. Sada ih nema, ili bolje rečeno ima onih koji imaju nutarnju motivaciju.

¹¹ Usp. IVAN PAVAO II., Ai presuli austriaci in visita ad limina, 20 novembre 1998, »Sentire cum Ecclesia«, u: *La traccia, L'insegnamento di Giovanni Paolo II.* 19 (1998), br. 11, str. 1211-1215.

¹² Usp. IVAN PAVAO II, *Evangelium vitae*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995, br. 68.

¹³ Usp. M. SRAKIĆ, Što je Katekizam Katoličke Crkve i koja je njegova funkcija, u: *Bogoslovska smotra* 65 (1995), br. 1, str. 9-19.

Odatle za kršćane proizlazi zahtjev *autoevangelizacije*, tj. želje sve više osobno produbiti vlastitu vjeru i prihvatiti etička uvjerenja.

Suvremene demokracije često su zadojene *areligioznim*, čak i *anticrkvenim*, *antiklerikalnim*, *laicističkim mentalitetom*. Veoma očit dokaz te tvrdnje je »Povelja o Europi« o 2000. godini, u kojoj se ne spominje ni Krist ni kršćanstvo. U demokratskom društvu »laičke države« izdaju tzv. *permissivne zakone koji poštuju stavove i savjesti svojih građana najrazličitijih vjerskih načela i uvjerenja*. U takvom društvu kršćani su pozvani pružiti istinsko svjedočanstvo *vjernosti vlastitoj savjesti*, u čemu im moraju pomoći svećenici kao evangelizatori i odgojitelji savjesti, najprije u sakramentu pokore.¹⁴

Bez obzira na slabosti, suvremena država je laička država u kojoj nalaze svoj legitimitet i kršćanska iskustva. Moderna država ne smije biti »konfesionalna« ni u kojem smislu: ni u vjerskom a ni u laicističkom smislu, ako pod izrazom »laicizam« podrazumijevamo posebno poimanje svijeta i čovjeka, koje niječe transcendentne vrijednosti ili ih stavlja u privatnost individualne savjesti. Zato ni državna uprava ili lokalne vlasti ne smiju nikoga diskriminirati: ne smiju nikoga zbog vjere ili osobnih uvjerenja ni privilegirati s povlasticama ni marginalizirati da ne uživa opća dobra. No, radi manjine ne smije se zahtijevati da većina sakrije svoja obilježja, npr. da ne bismo uvrijedili muslimane, moramo maknuti križeve, ili da se katolici radi »poštivanja savjesti« manjine odreknu prava na vjersku pouku u školama. Osim toga, laička država mora osigurati prostor zakonitim socijalnim iskustvima svih grupacija, među koje spada i kršćansko iskustvo, i, štoviše, mora im pomagati da se slobodno izraze.¹⁵

U toj perspektivi treba naći prostora za postojanje i razvoj raznih oblika odgoja u vjeri i izgradnje kulture nadahnute na evanđelju (kao što su škole svih stupnjeva i vrsta, sredstva javnog priopćivanja, odgoj itd.) i raznoliki praktični oblici karitativne djelatnosti (obiteljska savjetovališta, ustanove za starije osobe, bolesne, siromašne, hendikepirane). Potrebno je da postoji laička, demokratska i socijalna država, ali je potrebno da ona izađe iz svih konfuzija i sjena. Tome će biti potreban i doprinos katolika jasnih ideja i odlučne volje. U tom smislu treba odlučno odbaciti samovoljni postupak onoga tko sprečava svaku manifestaciju kršćanskog-katoličkog kulta, pod izgovorom nekog učenika koji »se nije upisao«: zaštita prava manjina ne mogu ići tako daleko da većina ne smije odgajati prema svojim uvjerenjima. Niti se smije zaboraviti da je katoličanstvo, iako nije državna vjera - svidjelo se to nekome ili ne - oduvijek povijesna vjera hrvatskog naroda, tako da bi izbacivanje kršćansko-katoličkih znakova značilo napad na sam naš nacionalni identitet.¹⁶

¹⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae*, br. 74.

¹⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Centesimus annus*, br. 47.

¹⁶ G. BIFFI, *Nav. dj.*, br. 84-85.

3. Zahtjevi našeg propovijedanja

3.1. Moramo propovijedati Krista

Prezbiter je pozvan naviještati Krista a ne sebe, ne svoje ideje, ne ljudsku mudrost, ne ono što bi moglo ugađati ušima onih koji nas slušaju. *Mi propovijedamo Krista i to Krista raspetoga...* (usp. 1 Kor 1, 23), kaže sveti Pavao, a to će uvijek ostati za jedne »ludost«, a za druge »sablazan«. Često smo svjedoci kako prisutni aplaudiraju propovjednicima. Bojmo se za sebe ako nam slušatelji plješću. Možda je to znak da ne propovijedamo Krista i njegovu paradoksalnu (neobičnu) nauku. Od svećenika se dakle, Kristova glasnika, trajno traži – kao što kaže papa Ivan Pavao II. – duboki »sklad vjere« s Kristom. Prezbiter je pozvan navijestiti cjelovito otajstvo Krista i u njegovu svjetlu poučavati pravu vrijednost čovjeka, ljudske osobe i *zemaljskih stvari*.¹⁷ I sami apostoli predali su povijesno-socijalnu dimenziju i propovijedanja i samog Kristova evanđelja. Ne treba se čuditi što su u današnje vrijeme u propovijedanju obilno prisutna društvena pitanja konkretnog čovjeka, dakako, s religioznog i moralnog stajališta. Zanimanje za situaciju čovjeka, danas često uzdrmanu i mučnu na gospodarskom, socijalnom i političkom planu, jest trajna skrb navjesticatelja nositi ljudima i narodima pomoć evanđeoskog svjetla i ljubavi.¹⁸ Vrlo često su upravo te teme nezahvalne, uzrok su nevolja i za biskupe i za svećenike. Međutim, treba poslušati riječ apostola Pavla učeniku Timoteju: *Propovijedaj Riječ, uporan budi – bilo to zgodno ili nezgodno - uvjeravaj, prijeti, zapovijedaj svom strpljivošću i poukom* (2 Tim 4, 2). Ono što je rečeno za biskupe, vrijedi i za svećenike, tj. da u propovijedi pokažu da su po Božjem planu.¹⁹

Jasno, o »zemaljskim stvarima« doista moramo propovijedati s religioznog i moralnog a ne s političkog stajališta. Kod nas se išlo tako daleko da se ne smatra dobrom propovijedi, ako se propovjednik, bio on biskup ili prezbiter, u njoj ne »očеше« o aktualnu politiku. Takva se propovijed ne pamti i »ne spominje u novinama«. U nekim sredinama u propovijedi se mora bar nekoliko puta ponoviti »mi Hrvati«, »naša domovina Hrvatska«, inače se prisutni vjernici pitaju, što se taj uopće penjao na ambon?

3.2. Moramo propovijedati »kao Crkva, u Crkvi«

Kad kažemo da je Crkva poslana i ovlaštena za evangelizaciju svijeta, treba da na pameti imamo dvije stvari. Prvo, evangelizacija nije ničija privatna stvar, nego duboko crkveni čin. Kad u nekom najudaljenijem kraju propovijeda evanđelje, okuplja svoju malu zajednicu ili podjeljuje neki sakrament, čak i osamljen,

¹⁷ Usp. DRUGI Vatikanski sabor, *Christus Dominus*, o pastirskoj službi biskupa (dalje CD), br. 12, u: *ISTI, Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980, str. 267.

¹⁸ Usp. IVAN PAVAO II., *Catechesi sul Credo*, str. 192.

¹⁹ Usp. CD, br. 12.

neznani propovjednik, kateheta ili pastir - on čini djelo Crkve i njegov rad se, preko institucionalnih odnosa, ali i po nevidljivoj vezi i po tajnim žilama milosnog reda, nadovezuje na evangelizacijsko djelovanje cijele Crkve. Jasno, uz uvjet da to djelo obavlja u jedinstvu s poslanjem Crkve i u njeno ime, a ne vlastitim poslanjem ili osobnim nadahnućem.

Druga tvrdnja proizlazi iz prethodne: ako svatko evangelizira u ime Crkve, a ona sama to čini snagom Gospodinove naredbe, nijedan blagovjesnik nije gospodar u svom evanđeoskom djelovanju niti ima neograničenu vlast kojom bi raspolagao prema individualističkim mjerilima i pogledima već u zajedništvu s Crkvom i njezinim Pastirima.²⁰ Mi smo Kristovi poslanici i predstavnici. Kanonska investitura (uvođenje), ili polaganje ruku biskupa daje prezbiteru akreditaciju kod vjernika da bude Kristov »alter ego«,²¹ kao njegov predstavnik. Zato kao župnik, svećenik, ne smijem iznositi svoju nauku, pogotovo krivu nauku, drugačiju od one što je naučavaju Papa i biskup, inače zloupotrebljavam službu koju su mi oni povjerali da je obavljam u njihovo ime.

Tko u ime demokracije želi propovijedati svoje ideje, tko želi podgrijavati kontestaciju, mora si izabrati drugu propovjedaonicu, može izaći na trgove ili može držati mitinge, ali se ne smije služiti liturgijom, svetim ambonom da izrazi svoje neslaganje, često površno i demagoško, s onim što naučavaju zakoniti pastiri. Bila bi to velika nepravda, a potom i grijeh protiv zajedništva. Na žalost, u ime krivo shvaćene demokracije u Crkvi, ima pojedinaca koji neprestano iznose vlastite ideje, često mimo Crkve pa i protiv Crkve. Neki uvijek imaju nešto reći na račun Pape ili biskupa... Onaj koji govori o »kakofoniji« u Crkvi, sam je često »magare koje izvan tora reve« pa vjernike, koji misle da nastupa u ime Crkve, često dovodi u zabunu. Prošlih godina previše smo trpjeli od tog pomodarstva, sad je vrijeme da revidiramo neke postavke. Ako netko ne osjeća da stoji s Papom i s biskupom, mora imati hrabrosti, dosljednosti i u njihove ruke vratiti primljeni mandat, i eventualno, tražiti »mandat od drugog gazde«.

3.3. Moramo propovijedati svima

Prezbiteri su poslani svim ljudima i njihovo poslanje mora započeti propovijedanjem Božje riječi. »Prvenstveni je zadatak prezbitera da svima naviještaju Božje Evanđelje... Spasonosnom se, naime, riječju pobuđuje vjera u srcu onih koji ne vjeruju, a u srcu se vjernika hrani.«²² Evangelizacija je upravljena k tome »da se svi koji su vjerom i krštenjem postali Božja djeca,

²⁰ Usp. PAVAO VI, *Evangeliij nuntiandi*. Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 50), Zagreb, 1976, br. 60.

²¹ Usp. PO, br. 2.

²² PO, br. 4.

informacija i navoda iz crkvenih dokumenata. Iako teško možemo propovijedati bez homiletskih pomagala, ne bismo ih trebali koristiti i jednostavno reproducirati ne osvrćući se na duhovne potrebe i očekivanja slušatelja. Nadalje, homilija se ne smije pretvoriti u »PP program« u kojem se iznose stvarne i izmišljene anegdote iz vlastitog života. »Propovijedanje se prema tome ne može svesti na priopćivanje vlastitih mišljenja, na očitovanje osobnoga iskustva, na puka tumačenja psihološka, sociološka ili čovjekoljubiva; niti se smije odviše prepuštati govorničkom zanosu, tako često prisutnom u saobraćanju s masama. Radi se o naviještaju riječi s kojom se ne može raspolagati, jer je Crkvi predana da je čuva, istražuje i vjerno prenosi«, kaže crkveni dokument.²⁸

Osim toga, moramo biti svjesni da su vjernici-slušatelji uvijek u »podređenom položaju«. Naime, oni najčešće šute i »gutaju«, a svećenik slobodno govori, bez obzira sviđa li im se to ili ne. Zato homilija ne bi smjela biti »agresivna«, da u njoj propovjednik grmi i napada pokvarenost koja se širi. Pogotovo ne bismo trebali propovijedati onima kojih nema u crkvi. Mi smo navikli da se u propovijedi, odnosno homiliji, donose moralne pouke, bar na kraju, jer se tada najčešće upada u moraliziranje, a evangeoske poruke se osiromašuju. U novije vrijeme svećenici-propovjednici nailaze na poteškoću koju temu izabrati, naime, u posljednje vrijeme »kao gljive« niču razni dani i nedjelje (misijska nedjelja, dan obitelji, dan života, dan posvećenog života, nedjelja sredstava društvenog priopćivanja...). Svećenik je u nedoumici, o čemu da propovijeda i kako da te važne teme uključi i nedjeljnu homiliju?

Temeljno svojstvo dobre homilije opisao je sv. Luka u Isusovu nastupu u sinagogi: »Danas se ispunilo ovo Pismo što vam još odzvanja u ušima« (Lk 4,21). To je *proročka homilija* koja ima tri sastojnice: »Pismo«, »danas«, »odzvanja u vašim ušima.«. Doista, homilija ide za tim da savjestima vjernika približi Riječ. Zato je potrebno da homilija bude vjerna naviještenoj Riječi i da vodi brigu o konkretnoj prisutnoj zajednici, o njezinoj životnoj i socio-kulturalnoj problematici koja se pojavi od vremena do vremena.²⁹ Zatim, homiliju treba shvatiti kao konverzaciju između govornika i onih koji ga slušaju. Istina, nije potrebno svaki puta ostvariti »missam dialogatam«, štoviše, ona se često izrodi.

Uz homiliju, *župna kateheza* je najčešći oblik evangelizacije. U novije vrijeme je ona pomalo zanemarena, napose otkad je uveden vjeronauk u školu, no bez nje nema nove evangelizacije. Ona je bila prisutna samo u nekim slučajevima i u nekim zgodama, napose prigodom podjeljivanja sakramenata. Nju ne može niti smije zamijeniti vjeronauk u školi. U novije vrijeme Hrvatska biskupska konferencija objavila je i propisala Program župne kateheze što ga ne bismo

²⁸ KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, IKA, Zagreb, 1994, br. 45.

²⁹ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani*, Glas Koncila, Zagreb, 2002, br. 17.

smjeli zanemariti.³⁰ *Pastirska pisma* (župnikovo pismo) također je oblik evangelizacije. Možda bismo ih trebali dati drugima da ih pročitaju prije nego što se objave. Na žalost, i u njima se nađe svega, čak i onoga što baca ružnu sliku na autora. Od izvanrednih oblika evangelizacije navedimo razne *akademije, priredbe, konferencije i sastanke svake vrste*: javne izjave u određenim prilikama, tisak i druga sredstva društvenog priopćivanja.³¹

Vjeronauk u školi i vjerska pouka u predškolskim ustanovama postali su i ostali naša stvarnost koju moramo iskoristiti i ne dopustiti da se via facti pretvori u religijski kulturu, odnosno u još jedan nesnosni predmet u školi. Ne bismo ga smjeli prepustiti samo laicima. Svećeniku je mjesto i u školi, koliko god je to koji puta teško, pogotovo dok se ne formiraju vjeroučitelji laici. Svjesni smo da svećenicima nije lako, no konfesionalnom, tj. za nas katoličkom vjeronauku, mjesto je u školi i takav stav treba braniti protiv onih koji ga napadaju.³² Oni znaju zašto ga napadaju, a mi znamo zašto ga treba braniti. Svaka kršćanska zajednica mora nastaviti djelovati da što veći broj učenika iskoristi tu mogućnost, koju jamče potpisani ugovori sa Svetom Stolicom.³³

Kao učitelj i odgojitelj u vjeri, prezbiter će učiniti da vjeronauk bude povlašteni dio kršćanskog odgoja u obiteljima, u školskoj katehezi, u obrazovanju članova apostolskih pokreta itd., da kateheza bude upravljena svim slojevima vjernika, djeci i mladeži, dječacima i djevojčicama, odraslima i starima. On će se, osim toga, u poučavanju vjeronauka znati služiti svim didaktičkim pomagalima i sredstvima saobraćanja koja mogu biti korisna da vjernici, u skladu sa svojom naravi, sposobnostima, dobi i životnim uvjetima, uzmagnu potpunije shvatiti kršćanski nauk i najprikladnije ga provoditi u život.

Radi toga prezbiter će se potruditi da mu *Sveto pismo* bude glavno uporište u propovijedanju i da mu ostane vjeran. O tome *Direktorij za službu i život prezbitera* kaže: »Svijest da treba 'ostati' apsolutno vjeran i usidren u Božju riječ i u Predaju kako bismo bili istinski učenici Kristovi i upoznali istinu (Iv 8,31-32) uvijek je pratila povijest svećeničke duhovnosti, te je mjerodavno potvrđena i od Drugoga vatikanskog koncila.«³⁴ Naročito za suvremeno društvo koje je obilježeno teorijskim i praktičnim materijalizmom, subjektivizmom i problematicizmom, potrebno je da evanđelje uvijek bude prisutno kao »sila Božja za spasenje onih koji vjeruju« (Rim 1,16). Prezbiteri, spominjući se da »vjera

³⁰ Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, NKU-HBK-HILP, Zagreb-Zadar, 2000.

³¹ Usp. CD, br. 12.

³² Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, br. 47.

³³ Usp. *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Glas Koncila, Zagreb, 2001; G. BIFFI, *Nav. dj.*, br. 91.

³⁴ KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, br. 45; usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Dei Verbum*, dogmatska konstitucija o božanskoj objavi, br. 25, u: ISTI, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980, str. 411-413.

dolazi od propovijedanja, a propovijedanje biva riječju Kristovom« (Rim 10,17), ulažu sve svoje snage da bi odgovorili tome poslanju koje je u njihovoj službi prvotno. Oni doista nisu samo svjedoci, nego također navjestitelji i prenositelji vjere. Ta služba - koja se vrši u hijerarhijskom zajedništvu – osposobljuje ih da ovlašteno izriču katoličku vjeru i daju *službeno* svjedočanstvo crkvene vjere. Božji se narod doista »poglavitito okuplja riječju Boga živoga koju svi imaju pravo iskati od svećeničkih usta«. Da bi bila nepatvorena, riječ Božja treba biti prenošena »ne lukavo niti izopačeno već otvorenim navješćivanjem istine pred Bogom (usp. 2 Kor 4,2). Prezbyter neka odgovornom zrelošću izbjegava krivotvorenje, okrnjivanje, iskrivljavanje ili razvodnjavanje sadržaja božanske poruke. Njegov, naime, zadatak »nije naučavati neku vlastitu mudrost nego naučavati riječ Božju i sve ustrajno pozivati na obraćenje i na svetost«. ³⁵ Uz Sveto pismo je i *Katekizam Katoličke Crkve*, kao knjiga koja predstavlja sigurno i autentično pravilo crkvenoga poučavanja.

I *sakrament pokore* je prigoda evangelizacije, jer je u njemu ispovjednik prije svega evangelizator. ³⁶ Da čovjek grešnik doživi autentično obraćenje, treba čuti radosni navještaj događaja spasenja koji je Otac ostvario u Sinu. Prema Markovu Evanđelju početak i sinteza Isusova propovijedanja jest poziv na "metanoju", bitno utemeljenu na Radosnoj vijesti dolaska Kraljevstva: "Ispunilo se vrijeme, blizu je kraljevstvo Božje. Obratite se i vjerujte u Radosnu vijest!" (Mk 1,14). "Ispunilo se vrijeme": Bog je u Kristu objavio milost i milosrđe čovjeku, kojemu je to poziv na obraćenje. Radost penitenta u određenoj mjeri ovisi i o Kristovu predstavniku, ispovjedniku, već prema tome naviješta li on doista Radosnu vijest u Isusovu duhu ili svodi sakrament na inkviziciju. Sv. Alfonz u *Praxis confessarii* kaže da se srž dužnosti ispovjednika sastoji u prenošenju slike nebeskog Oca. ³⁷ Prvotni uvjet za onoga koji želi raditi na obraćenju ljudi jest vidljivo posjedovanje duboke i intimne radosti, jeke i svjedočanstva Radosne vijesti, prihvaćene u čistoći srca i doživljene u iskrenom prihvaćanju. ³⁸ Mrko lice i zlovolja ne pomažu radosnu naviještanju. S tim u vezi treba reći da i sama pokornička liturgija mora dobiti pashalni, radosni karakter, a to vrijedi i za pokornički pastoral i praksu. Mračna mjesta u crkvi i neugodni zadah ispovjedaonica sve su drugo negoli pogodno mjesto na kojem penitent može doživjeti potpuno vazmeno otajstvo. ³⁹

³⁵ KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, br. 45.

³⁶ »Zapravo sakramenti se slave u povezanosti s navješćajem Božje riječi te tako razvijaju vjeru i pomoću milosti je učvršćuju. Ne mogu se stoga sakramenti podcijeniti, jer pomoću njih riječ dosiže svoj puniji učinak... Štoviše, svećenici imaju izvršavati svoju službu tako da vjernici primaju veoma često 'one sakramente koji su ustanovljeni za održavanje kršćanskog života' (SC 59).«, III SINODA BISKUPA, *Ministerijalno svećeništvo. Pravda u svijetu*, str. 19.

³⁷ Usp. B. HAERING, *Die grosse Versöhnung*, Neue Perspektiven des Buss-sakramentes, Otto Müller Verlag, Salzburg, 1970, str. 20.

³⁸ Usp. G. GATTI, *Formazione al ministero della confessione*, u: *Seminarium* 13 (1973), str. 750.

³⁹ Usp. M. SRAKIĆ, Svećenik – pokornik i ispovjednik, u: *Bogoslovska smotra* 45 (1975), br. 4, str. 408.

PRESBYTER – PREACHER OF THE GOSPEL IN A DEMOCRATIC SOCIETY

Summary

Contemporary democratic society imposes new pastoral challenges on priests. Therefore, if we want to stay true to the fundamental mission of a priest – preaching of the Gospel – we should search for new forms of pastoral activities and new occasions for preaching the God's Word. It is important to perceive the advantages offered by a democratic society, such as recognition and respect for dignity and liberty of the human person, requirements for higher level of maturity and responsibility of citizens. However, there are also difficulties presented by such a society, like e.g. "the law of majority", pluralism in thought, which are appropriate for "permissive laws", subjectivism and freedom abuse. Under these circumstances, priests are called upon to preach the crucified Christ, this time with a strong feeling of ecclesiasticism and spiritual union. Besides, it is also important to go to meet people, especially those on the edge of Christianity, and act as consciousness of the society when required. Prophetic homilies, parish catechesis, pastoral letters, pastoral meetings, speakers platforms, functions, catechism in schools and kindergartens, mass media - they are all only some of the means available to us. Nevertheless, the Holy Scripture and Church documents, especially the sacrament of reconciliation and communication of faith through personal witnessing, will still remain irreplaceable when it comes to preaching the Word of God.

Key words: *priest, preaching the Gospel, democratic society, pastoral, sacraments, prophetic homily, catechesis, catechism.*